

članj. • tr. 1007/2

V R T E C.

Časopis s podobami
za slovensko mladino.

Uredil
ANTON KRŽIČ.

Šestintrideseti tečaj 1906.

V Ljubljani.

Založilo društvo „Pripravniški dom“.
Natisnila Katoliška Tiskarna.

VII, 28137, B, 4

Pridržujejo se vse pravice do sestavkov priobčenih v „Vrtcu“.

KAZALO.

	Stran		Stran
Pesmi.		Mladiču	134
Zimska slika	1	Na počitnicah	134
Veseljé po zimi	1	Od vročini	134
Zunaj mraz pritiska	6	Komarjeva smrt	142
Je pač zima	13	Mladiču—starček	145
V zimskih dihih	14	Po dežju	145
Bolna Mirka	14	Moja pesem	148
Postrv	17	Deci	152
Blagor ti	17	Z Bogom	152
Po zimi: Snežinke padajo. — Ptček		Neposlušni Vinko	159
po zimi. — Jelčice. — Zimska burja.		Zviti ribič	159
— Ob peči	23	Jesen	161
Skrbi. — Starček po zimi. — Kje?	34	Naročilo	161
Iz tujine	33	Jesenski odmev	174
Sveča	33	Ko je jesen	174
Zima se poslavlja: Solnce. Oj,		Moja jesen	174
odpihaj proč od nas	42	Jesenska	175
Pridi. — Sneženi mož. — Starček.		Jesen ima palčico	175
— Zgodnji cvetovi	43	Spominek	175
Na stepi	49	Domotožje	176
Moje sanje	49	Niso bili to cvetovi	177
V pomladni dobi: Čez plan. — Pri-		V pozni jeseni	177
plula je vesna. — Vse veselo... —		Božična noč	193
V pomladni prostosti	58	Naši dnevi	198
Na polju. — Pomladni zanos. — V pom-			
ladnem jutru. — Pomladnja radost	59	Povesti, pripovedke, bajke, basni,	
Zvonček. — Pomlad v tujini. Vz-		popisi in slike.	
budi še ti se srce! — Težka vest	60	Nedolžna žrtev	2
Zvončki	65	Radovedni palček	6
Pred ulinjakom	65	Polin med medom. (Slika)	7
Pomladni cvet	73	Svetinjica	11
Prvi maj	79	Na božične počitnice	12
Lisica in volk	80	Slepo ravnanje	13
Naprej	83	Letni časi	18, 34
Res, krasen gozd si ti pomladni!	86	Vsak pol. (Slika)	24
Škrjančku	88	Pogreb	26
Odprite svoja okenca	94	Na predpustni večer	29
Na zeleni gori	94	Sredpostno sredo. (Slika)	39
Vesela pesem	94	Stari Jošt	44
Mladih dni nebesa	97	Smilujte se revčkov	50, 66
Kres	97	Sama	61
Sopek posavskih popevčic: Pe-		Iz naše šole	74
sem koscev. — Posavski zaspančki.		V cvetu mladosti	77
— Ob mlinu. — Naša lepa cerkvice	109	V zadnjem hipu	82
Bliža, bliža... — Tiha noč...	110	Povest o vijolici	84
Sanje	113	Za mamico	87
V poletni noči	113	Hišni ljubljenec	89
Poletje: Poletni večer. — Pesem o		Sveti Filip in Jakob	93
klasju. — Ko sniva še gora in njiva	125	Njegova zadnja pot	98
Poleti v gozdu. Cvetlice. — V goro.		Ej, ta grdi maček	101
Lipa, ti zelena lipa	126	Kraljevič Kunála	103
Zora. — Oj, v polje zeleno bi legel.		Mladi umetnik. (Slika)	105
— Pred vihro. — Vesela pesem	127	Zvest do smrti	106
Počena struna	129	Z lokom in strelo	114

	Stran
Nada in Spomin	123
Rože iz belih gor	130
Snedeni Vikec. (Slika)	135
Cigani so tu!	138
Dva osla	141
Domachi svetovalci	142
Povest o stirti moči	146, 162
Za kruhom	149
Pri materi	154
Sovražnik in prijatelj	156
Ajda	157
Pomagalo je	166
Brez čevljev	172, 178
Stara suknja	181
Strašilo. (Slika)	183
Proti domu	186
Sveti večer	194
Babica so prišli. (Slika)	196
Božična slika	199
Materine solzice	202
Pred kolodvorom	203

Naravoslovni in prirodoslovni spisi.

Koristna zabava. (VI. Akustika):	
Navadna piščalka	15
Piščalka postranica	31
Klarinet	47
Flavta in slične svireli	63
Tromba ali trobenta	95
Bigotfon	111
Piskanje na pero	143
Telefon iz niti in slični poizkusi	191
Tamburica	207

Zabavne in kratkočasne reči.

Preizkušnja iz raznih predmetov:	
I. Iz veronauka	16
II. Iz čitanja	32
III. Iz računstva	48
IV. Iz živalstva	64
V. Iz rastlinstva	96
VI. Iz rudnistva. — VII. Iz risanja	112
VIII. Iz fizike. — IX. Iz petja	128
X. Iz slovnice. — XI. Iz zemljepisja	144
XII. Iz lepopisja in pravopisja. —	

XIII. Iz zgodovine	160
XIV. Iz nazornega pouka	176
XV. Iz telovadbe. — XVI. Iz abecednika	192

Nove knjige in spisi.

Spisi Krištofa Šmida XV. zvezek: Pavlina	32
Spilmannove povesti V. zvezek: Ujetnik morskega roparja	48
— VI. zvezek: Arumugam, sin indijanskega kneza	64
— VII. zvezek: Sultanovi sužnji	96
Pri našem cesarju. (<i>Peerz-Krulec</i>)	96
Mali dobrotvor	112
Kaj je torej z alkoholom?	128
<i>Kosi Ant.</i> : Šopek šolskih pesmi	160

Slike.

Božični darovi (pri logarju)	8-9
Deček s piščalko	15
Slab varuh (popije mleko otroku)	25
Poizkus s postransko piščalko	31
Spletka med dečki	41
Klarinet	47
Spomladi	56-57
Flavta in pastirska svirel	63
Otroci med pomladnim cvetjem	72-73
Mladi kolar	81
Deček trobi	95
Mladi umetnik (kipar)	105
Bigotfon	111
Veseli uspehi poletnega izleta	120-121
Deček je jagode-črnice	136
Piskanje na hruškovo pero	143
Na dobri paši (ovčice)	153
Sveta popotnica	167-168
Strašilo v zelniku	184
Telefon iz niti in poizkus z vrvico	191
Babica so prišli	197
Tamburica	207

Poučno.

Spominčice: 16, 32, 48, 64, 96, 112, 128, 144, 160, 176, 192
--

Časopis s podobami za slovensko mladino.
S prilogo „Angelček“

Štev. I.

V Ljubljani, dne 1. januarja 1906.

Leto XXXVI.

Zimska slika.

Rezko burja piše
Čez sneženo plan,
V zraku tožno kroži
Jata lačnih vran.

Tam pa starec sključen
Speje čez polje,
Težka mu je hoja,
Teško mu srce.

„Vrani, kaj nad mano
V zraku krožite?
Kaj o trdi zimi
Meni tožite?“

Tožil med ljudmi sem
Jaz o težkih dneh —
Moje so bridkosti
Bile jim v posmeh.“ —

In naprej jo starec
Meri čez poljé,
Težki mu koraki,
Težje še srce . . .

Stepin.

Veselje pozimi.

Sneg pobelil je doline,
Gore, travnike in log.
Sladko vsa narava sniva,
Zemlja trda je kot rog.

Deca se na sankah vozi,
Če kdo pade — kaj to dé?
Hitro vsakdo je pokonci —
Sanke zopet v dol drvé.

Vravec se pod streho skriva,
Vrana vpije za vasjó.
Žalostna po snegu stopa
In vprašuje: kaj bo to?

Aj, mladost je čas veselja.
Kaj bi tičal za pečjó?
Ko življenja zima pride,
Tákrat peč nam ljuba bo!

Mokriški.

Nedolžna žrtev.

tari Stopar je ležal na smrtni postelji. Trud in trpljenja sta mu upognila hrbet, starost mu je pobelila lase in ga naposled priklenila na bolniško postelj, s katere ni več ostal

Prejšnjo jesen se je bil prehladil, ko je hodil z Dornikom v gozd po hlode. Od tedaj je bil vedno slabši. Moči so mu pešale in želodec mu je odpovedal. Nastopili so zanj hudi časi.

Nobenega človeka ni imel, da bi ga bil oskrboval. Žena mu je umrla že zdavnaj, a otrok ni imel več kot enega sina. Ta je bil pa še večji siromak kot on sam. Revez je bil že od mladosti gluh in malo neumen.

Služil je pri Šimnu za pastirja. Nekateri hudobneži so se često norčevali iz njega ter ga psovali, če je zbleknil kako neumno.

Kako je bilo Stoparju vselej hudo, kadar je videl svojega Andrejca! Bil je to tršat, vendar prijazen fantè. Ljudje so ga sicer radi imeli; le hlapci, pastirji in dekle so ga neredko psovali, če jim ni storil kaj po volji.

Pameten človek bi mu ne bil mogel zameriti. A služinčad je bila često tako neusmiljena, da so ga pretepali za vsako malenkost.

To se je očetu Stoparju tako hudo zdelo . . . Videl je v duhu pred seboj ubogega Andrejca, kako ga bodo po njegovi smrti še huje gonili od hiše do hiše kot garjevo ovco, katere se vse boji.

To ga je peklo. Večkrat je premišljeval to, in vselej so mu zalile solze oči.

Delal je in se trudil, da bi mu končno vsaj toliko zapustil, da bi na svojem lahko spal. Vsak najmanjši zaslužek je skrbno spravil. Misлил si je: Če pride dolga bolezen, s čim se bom takrat živil? Če več zapustim Andrejcu, bolj se me bo spominjal.

Skrbni oče si je v nekaj letih toliko prihranil, da je kupil kočo, v kateri je stanoval.

Kako mu je sedaj na stara leta prišla prav. Če ni imel drugega, mu je bil vsaj miren kot zagotovljen pod lastnim stropom.

Nastopila je huda zima. Debel sneg je zapadel zemljo, a mraz je bilo tako kot že nekaj let ne.

Stopar je imel malo drv in bal se je, da bi mu jih ne zmanjkalo. Tako je le malo kuril, da je bilo skoro vedno mraz v izbi. A kaj mraz! To bi že še bilo; samo, da bi človek kaj gorkega dobil v želodec. A za to je šla Stoparju trda.

Sam je znal malo kuhati, pa ko bi bil tudi znal — saj ni imel kaj.

Ko je bilo malo bolj gorko, je šel včasih v gozd in nabiral tam suhih drv.

Skrbelo ga je, kako bo preživel hudo zimo, če bo še kaj hujšega. A prestal je vse.

Spomladi pa se je moral vleči.

Nič ni pomagalo. Izprva je mislil, da ne bo nič hudega, a kmalu je izprevidel, da se mu bliža konec.

Sosedje so prihajali k njemu, ga tolažili in se pogovarjali ž njim. Kdor ga je videl, je rekel, da ne more biti dolgo. A sam je trdil, da mu ni še nič hudega.

Vendar je poslal po gospoda, da so ga prevideli.

Zvečer pa sta prišla soseda k njemu, da so naredili oporoko.

Ta ni bila dolga. Vse svoje premoženje, kar si je pritrgal samemusebi, je zapustil Andrejcu. Prosil je soseda, naj skrbita zanj. Obljubila sta mu in potolažila ubogega starca, ki je jokal radi sirotnega otroka, ki je bil tedaj okrog osemnajst let star, pa slaboumen.

Nekaj denarja so odločili za zadušnice, nekaj pa za pogreb.

Ko so se natančno pomenili, so podpisali oporoko in sosed jo je spravil.

Potem so prišli k bolniku še stari vaščani, da bi se še zadnjikrat kaj pomenili ž njim. Tudi Andrejec je prišel.

Ko je stopil v hišo in zagledal toliko ljudi, ni mogel drugače, da se je na glas zasmel. Očetu se je to tako hudo zdelo, da je jel ihteti. Kak junak bi bil lahko iz tega fanta, da mu je ljubi Bog dal vse darove . . .

Sosedje so ga tolažili, a on se ni mogel utolažiti.

Proti polnoči so se ljudje razšli. Le dve stari ženici sta ostali pri bolniku, ki je po polnoči malo zaspal. Proti jutru mu je bilo vedno slabše.

Ena ženica je šla klicat sosedove, a druga je prižgala svečo in začela moliti ž njim sv. rožni venec. Ko sta zmolila očenaš in nekaj češčenamarij, je bolnik naenkrat umolknil, začel težko hropsti in kmalu nato je izdihnil svojo dušo. — Zjutraj so privreli ljudje iz vseh strani gledat mrliča.

Tudi Andrejec je prišel. Gledal je od daleč blede obraz svojega očeta. Ko mu je nekdo rekel, da ne bo več videl očeta, ga je neverno pogledal. In ko so mu otroci to ponavljali, je prestrašeno pogledal po ljudeh, zajokal, izpustil kučmo iz rok in zbežal iz sobe.

Zunaj so ga zadržali in prignali nazaj. Revež je jokal in klical v enomer: „Oče, oče, kje so naš oče?“

Ljudem se je smilil ubožec in začeli so ga tolažiti.

Čez nekaj časa se je pa nenadoma spet zakrohotal, zroč na svojega očeta.

Ljudje so odhajali iz hiše in pomilovali ubogega fanta. A on je stal spet zamišljen ob očetu. Malo jasnilo se mu je najbrž v glavi in dozdevalo se mu je, da je izgubil svojega največjega dobrotnika.

Ves čas je ostal Andrejec pri mrliču. Sedel je pri njegovi glavi in ga neprestano zrl v obraz. Čudno se mu je dozdevalo, da se nič ne giblje in ne trene z očmi.

Kolikokrat se mu je ravno ta obraz tako prijazno nasmejal, kot noben drugi.

Drugi dan so Stoparja zagrebli. Andrejec je stal pri grobu, ko so ga zakopali, in nemo zrl po ljudeh, kot bi se godilo kaj prav vsakdanjega. Ko so ljudje odhajali, je šel tudi on domov.

A pogrešal je vendar očeta. Večkrat je klical po njem, a zastonj. Ni ga bilo več.

Nekega večera je sedel v hiši, kjer je služil. Pri mizi sta sedela hlapca in pastir. Domačina ni bilo nobenega v hiši. Tedaj se začne pastir norčevati iz njega. Ž njim potegneta tudi hlapca. Kako mu je bilo to hudo! Nekaj časa jih je poslušal, a kmalu ga je minila potrpežljivost.

Stisnil je kučmo pod pazduho in odhitel iz hiše ven pod milo nebo.

Tam se je pa bridko razjokal. Čutil je, da je ljudem odveč na svetu, da ga sovražijo. To mu je bilo v dno duše hudo . . .

Nekaj časa je begal po polju in gozdih, a ko je postajalo mrzlo, je šel pod kozolec in se zaril v slamo. Tam je spal do jutra.

Ko prideta drugo jutro hlapca slamo nakladat, skoči Andrejec ves prestrašen na noge in zbeži, kolikor so mu dopuščale moči. Hlapca sta začudeno gledala za njim, a Andrejec se ni ozrl prej, dokler ni bil na varnem, v grmovju. Tam je legel v goščavo in spet zadremal.

Ko se je zbudil, je bilo solnce že precej visoko na nebu.

Začutil je lakoto. Šel je skrivaj v vas in poprosil kruha prvo gospodinjo, ki jo je srečal. Dala mu ga je velik kos, da je bil sit.

Hotel je iti zvečer spet k gospodarju, a bal se je, da bi ga hlapca ne pretepala.

Ostal je torej v gozdu. Vlegel se je blizu ceste v grmovje, da bi tam zaspal. A vozovi so neprestano ropotali ter ga dramili iz spanja.

Pa mrazilo ga je tudi. Zato stopi iz grma na cesto ter se napoti proti vasi. Mračno je že bilo, in od severa je brila mrzla burja. Luna je posijala izza gora ter porumenila s svojim svitom širni gozd.

Ko pride Andrejec do ovinka, zagleda pred seboj dva moža. Spoznal je orožnika. Teh ljudi se je bal že od nekdaj. Sedaj ob takem času in poleg tega še sredi gozda! Prestrašil se je, da bi bil kmalu padel vznak. Obstal je in gledal bodali, ki sta se svetili v mesečnem svitu. Spreletela ga je groza. Menda njega iščeta . . .

Še kakih petnajst korakov sta bila oddaljena. Ni mu kazalo drugega kot zbežati. Hitro skoči v stran, v grmovje, in zdivja naprej po gozdu.

Orožnikoma se je zdelo to sumljivo. Udereta jo za njim. Ves čas sta mu bila za petami, a ujeti ga nista mogla.

Pa pridrve iz goščave na malo trato. Orožnika zavpijeta, naj obstoji. Trikrat sta zakričala, a Andrejec je prestrašen bežal še bolj.

Orožnik ustrelil v zrak, da bi ga prestrašil. A nič! Še drugi ustrelil, a nič ni pomagalo. Prepričana sta bila, da imata pred seboj nevarnega potepuha.

Zato v tretje pomerita hkrati. Kakor ranjena srna odskoči preganjanec v zrak, zakriči in zbeži v goščo, do katere je ravno došel. Kmalu prideta orožnika na mesto in ga jameta iskati. A ni ga bilo nikjer. Iščeta sled in gresta za njim. Nekaj časa sledita krvavo progo, a kmalu jo izgrešita. Sedaj nista vedela, pri čem da sta. Preiščeta vse naokoli, pa vse zastonj.

Vrneta se nazaj proti vasi ter povesta v prvi gostilni, da sta sledila roparja, ki sta ga že dlje časa iskala, in ga obstrelila, a da ga ne moreta najti, ker je tema.

Takoj se zbero moški iz cele vasi in gredo z orožnikoma proti gozdu. Ko pridejo do kraja, kjer sta ga izgrešila, iščejo najprej tam okoli. Grmovje je bilo vse okrvavljeno, a roparja nikjer.

Orožnika sta vedela, da more biti v bližini nekje, kajti dalje ni mogel bežati, ker mu je odteklo precej krvi.

Dolgo časa so hodili z bakljami po grmovju in poslušali, kje bi začuli kako vzdihovanje. A bilo je vse tiho. Le veter je šumel v vrhovih in od daleč se je čulo zamolklo grmenje.

Kar začne kričati mlinarjev hlapec. Vse hiti k njemu. Baklje so jim ugašale, ko so drli po grmovju.

Kmalu so bili vsi na mestu in preplašeni so pogledovali drug drugega. Zrli so pred seboj strašen prizor.

Ves okrvavljen je ležal Andrejec pred njimi. Od bolečin izmučeni obraz mu je bil ves okrvavljen in tudi prsi se je držala strjena kri. Oči je imel zaprte. Roke pa trdno sklenjene na prsih. Tipali so ga, če je še kaj življenja v njem, a bil je mrzel kot led . . .

„Ubogi revež! Nesrečno je bilo njegovo življenje, nesrečna je njegova smrt! Osreči ga, o Bog, na onem svetu!“ je rekel mlinarjev hlapec in si otrl solzo.

Naredili so nosilnico in ga odnesli. Vsem je bilo jako težko pri srcu. Posebno onim, ki so ga včasih psovali in preganjali. Še orožnika sta si brisala oči. A onadva sta storila, kar morata storiti. Že dlje časa sta iskala nevarnega potepuha — in to ju je zmotilo.

Trda noč je že bila, ko so prišli z mrličem v vas. Nesli so ga na njegov dom, in mnogi so ostali pri njem.

Ko je zjutraj izšlo zlato solnce in oživiljalo svežo naravo, je v vasi zapel mrtvaški zvonček. Ljudje pa so hodili gledat ustreljenega Andrejca.

Ležal je v domači hiši na odru. Vsakemu se je smilil siromak. Otroci, ki so bolj iz nepremišljenosti kot iz hudobije kričali včasih za njim, so sedaj pomilovaje gledali njegov blede, izmučeni obraz. Nekaterim pa je bilo tako tesno pri srcu, da so si brisali solze.

„Prav je, da je zamrl!“, je rekel star mož. „Je vsaj rešen trpljenja. Tu ga itak ni čakalo nič dobrega. Privoščimo mu to in upajmo, da sedi med izvoljenimi, ker je bil vedno dober in je kar moč potrpežljivo prenašal breme tega življenja. Sevé, komur je Bog dal manj talentov, bo tudi tirjal od njega manj.“

Drugi dan so pa dobili pravega roparja in ga izročili sodnji.

v. Žirov.

Radovedni palček.

V neki gostilni je delal mesar klobase. Vse se je sukalo okrog njega. Ta je pral čreva, drugi rezal meso, mati so kuhali kašo — z eno besedo: roke vseh so se urno gibale. Kar se primota pri vratih palček, tako majhen, da ga nihče ne opazi. Gotovo bi ne bil mogel v hišo, da ni dekla po naključju pustila vrat odprtih. Palček roma po hiši semintja in se čudi, kaj počnó tako veliki ljudje. Smeje se jim na ves glas, a ljudje ga ne slišijo, ker je bil tak šum, on pa tako neznamenat. Najbolj pa se je palček čudil bradatemu možu, ki je delal klobase. Kaj je neki to, misli samprisebi, kar ta mož z roko grabi in poriva v ozko cev? Palček se splazi na stol, da si ogleda moža bližje, toda mesar ga z mesom vred pograbi in potisne v črevo tako hitro, da revež še vpiti pozabi. Stisnil ga je tako močno, da palčku hkrati poide vid in sluh. Ko se zopet zavé, ogleduje, kje je. Rije dalje po črevesu in naleti na muho, ki je bila v isti ječi, kakor on. Ta je bila bolje poučena o svoji nesreči, ker se je že dolgo potepala po hiši in je le zbog nadležnosti izgubila prostost. Muha pové palčku, kje je, in kako malo je upati rešitve. Palček strepeče na vseh udih, poizkuša, da raztrga črevo, a bil je preslab. Ljudje so pa premetavali klobase semintja, da je stal palček sedaj na nogah, sedaj na glavi. Ker ni bilo v klobasi svežega zraka, palčka jame obhajati omotica, da naposled popolnoma omedli. Kar se spet zbudi iz omedlevice vsled silne bolečine. Peklo ga je, da je začel kričati. A zopet ga ni čul nihče, ker je tolšča preveč vrščela in pokala. Klobasa se je pekla in palček se je pekel z njo. Tako je z življenjem plačal svojo radovednost. — Tisto klobaso pa je pojužinal star možiček, in je baje postal prav tako radoveden, kot je bil ranjki palček.

Livkova.

Zunaj mraz pritiska.

Zunaj mraz pritiska,
Divji veter hrufe,
Ž njim pa droben snežec
Z néba naletuje.

Zunaj vlada zima,
V srcu nam poletje,
Zunaj ostri mrazek,
S srcu klije cvetje.

Kaj ne bila srca
Naša bi vesela,
Ko pomlad življenja
Nam se je razcvela?

Cvetoš.

Pelin med medom.

I.

Dobri so bili graščinska gospa v gradu Borovec, da malo takih! Imeli so blago srce in veliko usmiljenje z vsakim siromakom. Posebno skrb so pa kazali svojim služabnikom in podložnikom. Dostikrat so prišla tudi v njihova stanovanja, da so poizvedeli po njihovih razmerah.

Ako so imeli pa že z vsakim trpinom usmiljenje, koliko bolj so pa še z veseljem skrbeli za one, ki so bili dobri in zvesti svoji gospodarici. O tem bi vedel mnogo povedati borovski logar, dobrosrčni Martin. Kar po svojem očetu je ostal pri graščini kot logar z dosti dobro plačo.

— „Martine, zdaj boš pa kar ti prevzel, ker oče ne morejo več“, reko mu nekoč gospa.

— „Z veseljem, milostna gospa“, dé hvaležno mladi korenjak.

— „Seveda očeta tudi ne bom pozabila. Se bo že kaj dobilo za nje v gradu — kak priboljšek v denarju ali v obleki.“

Ta prijaznost ni tudi prav nič ponehala, ko se je Martinova hišica napolnila s cvetočo in ljubko deco. Kar šestero jih je bilo, da je bilo vse živo v hišici in okrog nje. Toda pridni so bili vsi, dobrosrčni kot oče in krotki kot mamica in zato posebni ljubljenci grajske gospe.

Dostikrat so jo krenili blaga graščakinja po beli stezici mimo logarjeve hišice; toda praznih rok niso hodili nikoli. Za vsako logarjevo dete se je vselej kaj dobilo. Tudi obleke celo za nedelje in praznike ni bilo treba dosti napravljati. Skoro vse se je dobilo v gradu, nekoliko popravilo in pre naredilo, pa je bilo še dolgo dobro in lepo.

Kaj pa šele ob večjih godovih! O Božiču in Veliki noči je prihajal logar Martin ves obložen in zatlačen pod noč domov.

Ta Božič pa je bilo še nekaj posebnega. Lepo okrašeno božično drevesce z raznimi darovi so namenili grajska gospa logarjevim drobljancem.

— „Čakite Martine!“ so dejali božični večer, „bodete nekaj vzeli s seboj za male. Stopite gori!“

In Martin je vesel šel za gospó.

— „Glejte tako-le, tole bo vaše. Božično drevesce je. — Ali veste, kaj pomeni božično drevesce? — No vidite, božično drevesce z lučkami in darovi pomeni Jezusove nauke in njegove nebeške milosti in dobrote, ki nam jih je donesel božično noč. — Saj veste, da je sredi raja raslo tudi drevo, a z onega drevesa nam je došla nesreča, izvirni greh in vsi njegovi nasledki; z Jezusovega drevesca pa nam dohaja sreča, veselje in mir božji.“

Tako in enako so govorili blaga gospa in znašali darove.

— „To-le bo za vaše dekličke; ta-le voziček, ta-le punčka, ta-le kapa bo pa za malo.“

— „To-le, ta-le samostrel bo pa za Lipka; on bo lovec, strelec bo; lejte, naj se že zdaj uči, da bo dobro meril.“

Tako je šlo dalje, dokler ni bilo preskrbljeno za vse.

Še gospa so prišli zvečer k logarjevim pogledat.

No, toliko veselja pa tudi še ni bilo v logarjevi hiši kot tisti večer. Vse, vse je bilo radostno. Drevesce je razsvetljevalo hišico kakor z nebeško svetlobo, v kateri so odsevali veseli obrazi očeta in matere in preveselih otrok, ki so samega veselja poskakovali in tleskali z ročicami. Še pes Čurn je prišel pogledat Angeličino punčiko in je zadovoljno majal s kosmatim repom. Tudi ptički po kletkah so se zbudili ob veselem vrišču in so navili najveselejše pesmi, prave božične pesmi, kakor bi hoteli posnemati nebeške krilatce.

Toda kakor hudobni duh v božji raj na nedolžno, prav rajsko veselje Adama in Eve, tako je gledala hudobna nesreča prav skozi gorenjo šipo v oknu na to srčno božično veselje v hiši logarja Martina.

II.

— „No, no, no, saj sem vedel, da ne bo vse prav s tole rečjo. Gospa so res dobri, a to ni za nas in ni“, so govorili in godrnjali logarjev oče, ko so prišli od desete maše. O polnoči so šli drugi, in oče so bili za variha doma.

— „Gotovo je pa Lipek naredil s tistim samostrelom! Saj sem vedel, da bo že kaj, kar ne bo prav. Kruha, kruha takim mojstrom, pa ne samostrela.“

— „In zdaj v tej zimi, saj sem vedel, da bo nekaj, no pa da mi bo okno ubil, tega pa nisem mislil. In v tem mrazu, pa ubito okno! Ali naj ga zamašim, in naj bo zastrto s papirjem, zamašeno s kunjami ta sveti praznik božji, ko bi imelo biti vse snažno in praznično v hiši. Da mora biti tako pri nas! In to vse te svete praznike! Kje naj dobim šipo zdaj? Ali naj grem ponjo dve ure daleč v tem mrazu, v snegu? In starega Valentina Rezijana, njega ne bo do spomladi in ga ne bo. Saj bi bil nespameten, ko bi hodil zdaj po tej zimi, in vendar dobro bi bilo za nas, če bi prišel. Pa ga ne bo in ne.“

Ni bila velika tišta šipa v oknu logarjeve hiše, vendar je docela uničila lepo božično veselje. Ni bilo prav nič več tistega prazničnega duha kot božični večer. Kako naj pa bo? Oče res niso rekli Lipku kdovekaj, saj se ne spodobi kreg na sveti božični dan. Toda bili so nekako otožno-resni ves dan, in mnogokrat jim je ušlo oko tja gor na okno, ker je bil le papir mesto svetlega stekla. „Pri logarjevih imajo pa zamašeno okno“, tako bodo rekli ljudje, ki bodo hodili mimo te svete praznike. O praznikih, pa zamašeno! To je bolelo logarjevega očeta.

Vse je bilo tiho in potrto oni sveti dan pri logarjevih. In kdo naj bode vesel, ako so oče otožni?

— „Ko bi jaz vedela, da bo tako prišlo, nikamor izpod strehe bi ga ne bila pustila s tistim samostrelom,“ so tarnali mati. „Pa saj sem mu rekla, ne hodi danes nikamor, pa mu ubrani, če mu moreš, mlada kri je vsa pokonci. In ta samostrel, ta ga je zapeljal. Ko bi tega ne bilo, bi bilo vse dobro.“ Tako so naprej tarnali dobra mati, pa kaj pomaga, ko je prepozno, ubito je ubito, ne pomaga nič.

Da, streljal je Lipek s samostrelom. Meril je na vsakovrstne svari, prožil in prožil, zdaj zadel, zdaj zopet izgrešil.

— „Še tja gor bom pomeril v podstrešno lino, potem grem pa pod streho, pobrem strelbo, in potem bo za danes dovolj“, si je mislil Lipek. Pomeril je in sprožil: vššš . . . cink — in zarožljalo je po tleh zunaj in znotraj.

V okno je priletelo in ena šipa je šla v drobiž. Strah je pretresel Lipka, roki sta omahnili in skoro bi mu bil padel samostrel na tla. Kakor bi bil zadel v srce samega sebe, tako mu je bilo. Komaj se je vlekel v hišo. Pokvaril je sebi in drugim veselje božičnega večera in praznika.

Šipa je sicer mala in neznatna stvar in vendar je pregnala božično veselje iz osmero src. Brez pelina je pač redkokdaj na svetu. Menda zato, da ne pozabimo, da smo „objokani otroci Eve“.

F. Gregorec.

Svetinjica.

krvavordečo zarjo se je potopilo solnce, in večer je priplaval na mehkih krilih iz daljin. Le oblaki so še žarko rdeli na zahodu, in slavec je v logu peval pesem lepemu dnevu v slovo . . .

Lenica se je plašno ozrla proti zahodu, potem na cerkveno uro in je krenila na pokopališče. Ustavila se je pri gomili matere in očeta . . . sirota!

Solze so ji zalile oči, a otrla si jih je s predpasnikom in je jela iskati svetinjico.

Mati ji jo je dala na smrtni postelji v spomin. Upodobljena je bila na njej Marija Pomočnica. „Marija“, ji je rekla takrat, „naj ti bo najboljša mati, jaz grem . . .“ In solze so zalile bolnici oči, boleost ji je krčila srce, da ni mogla več govoriti. Lenica je slonela ob njeni postelji, gledala svetinjico in jo močila s solzami . . .

„Obesi svetinjico na vrat in ne izgubi je . . . ah, prosim te! . . .“

Nekaj dni potem je umrla mati, edino srce, ki je gorko ljubilo malo Lenico. Tuji ljudje so odslej skrbeli za deklico, a niso ljubili sirote. In bilo ji je, kakor da je ostala čisto sama na svetu. Sama na svetu. Sama? Ne, njena svetinjica ji je tudi ostala, kot drag spomin. In materin grob, ki ga je krasila z najlepšimi cvetkami, ji je bil zavetišče, kjer je tolikrat pojokala in molila neopažena.

Vsak dan v rosnem jutru je prihitela k tihemu grobu in je pokleknila. V iskreni molitvi se je spomnila svetinjice ter jo poljubovala. V temnem

večeru — preden je šla v postelj — je pritiskala na ustne dragi spomenik. Tudi med dnem so bile njene misli pri svetinjici in pri materi v tihem grobu.

A sedaj je izgubila dragoceni spomin! . . .

Samo rdečo vrvico je našla pretrgano na vratu, a svetinjice nikjer! Kako mora biti žalostna mati gori v svetih nebesih, ker je izgubila ona zadnji spomin nanjo! Če bi tudi vse izgubila, kar ima, ne bi se žalostila tako kot za svetinjico. Saj je bila svetinjica njena edina tolažba v žalostnih urah, in vsa njena ljubezen se je osredotočila na svetinjici s podobo Marije Pomočnice.

Da bi le vedela, kje jo je izgubila!

Šla je na pokopališče, ko je že zašlo solnce. Morda jo najde tam! Vedno bolj se je mračilo, a še ni našla svetinjice. Krčevito je ihtela. Njeno šibko telo je trepetalo, ustnice so drhtele, srce se je krčilo bolesti.

Zadnje nade so ji ostavile dušo: svetinjice ne bo našla! . . .

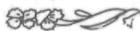
In priplavala je črna noč, mrzel veter je pihal od severa. Lenica je zapuščala pokopališče, bleda kot smrt, s težkim srcem in z bolno dušo.

Ko je prišla domov, jo je že čakala gospodinja na pragu. Jeza in srd sta se brali ženi na licih in na odurnem čelu. „Kod se potepaš, malo-pridnica?“ — —

Ne, Lenica, tega ni zaslužila. Njeno srce je bilo nedolžno; Marija Pomočnica in večni Bog sta zrla v njeno dušo z veseljem. Sicer ne bi bila iskala z veliko ljubeznijo te svetinjice. Mari ume svet, da otroško srce ne pozabi matere in ne pozabi nesreče, če izgubi zadnji materin dar.

No, drugo jutro je našla Lenica ljubo svetinjico. V kelihu bele lilije ji je zablestela; v kelihu lilije, ki je cvela na materinem grobu. A za noč se je kelih zaprl; zato je ni bilo videti. — —

Semjonov.

Na božične počitnice.

(Spisal Václav Kosmák. Preložil Jožef Gruden.)

Deček sem bil, star skoraj trinajst let. Iz glave sem šel domov. — To je pot več milj hoda. Da ima reven dijak suktnjo in čevlje lažje od vrabca, je žalostna resnica, in vendar še vrabec iztiče za zavetjem po skednjih — ali je potem čudno, če dijak poišče gorke hiše?

Snega je bilo do kolena, tuptam celo do pasa. Toliko, da sem še stal na nogah, tako sem bil truden. Naposled sem prišel do gostilne „pri angelu“, kjer sem bil znan. Postregli so mi z jedjo, in da bi se nekoliko ogrel, tudi s steklenico vina. Prosim vas, koliko ga nese tak otrok? Poživil sem se, izpil par požirkov vina ter se napotil dalje. Ob cesti je bilo nako-pičenega snega skoraj za pet čevljev na visoko, kakor obrambni nasip.

Počasi sem stopal, a v glavi so se mi porajale rajske misli. Doma sem bil. V duhu sem si naslikal, kako mi prinašajo mati večerjo, kako prepevajo oče s prijatelji, kako v peči ogenj prasketa; tako mllo, prijetno in sladko mi je bilo. Kdor še ni izkusil tega, ne vé.

Od dolge poti so me začele boleti noge. Jel sem pešati. Malo počijem, da potlej tem urneje stopim domu.

O sladki počitek! V vsem svojem življenju ne poznam, razen nabožnih čustvovanj, slajšega trenutka. Glava mi je klonila, kakor bi bila omamljena od čarobne noči; po udih se mi je razlil čut miru in zadovoljstva, kakor bi spaval v materinem naročju. Mraza nisem prav nič čutil. Pa sem zaslišal glas. Nisem vedel kaj hoče.

„Fantek!“

Odprem oči.

Pred menoj je stal piskrovezec.

„Vstani!“ je zaklical ter me stresel. „Zmrznil boš!“ Prijel me je za roko (bil sem napol premrl) ter me vrgel naprej po cesti. Udje so se mi ogreli — bil sem otet.

Od tedaj imam piskrovezce tako rad.

Slepo ravnanje.

(Basen.)

Noj se je prikradel v izbo svojega gospodarja. Stikaje po kotih zagleda na lični mizici celo pest dragocenih kamenov. Krasno so se blesteli in mikali njegov želodec toliko časa, da je zadnjega pozobal.

Zbal se je pa gospodarja in je zbežal v puščavo.

Gospodar naglo pogreši dragocenosti, zajaha konja in dirja za nojem.

Noj, videč, da ne uide, utakne glavo v skalno razpoklino, češ, ako on ne vidi gospodarja, tudi ne vidi gospodar njega . . .

Slično delajo oni, ki se izkušajo iznebiti s pijanostjo pekoče vesti.

Zvonimir Maslè.

Je pač zima!

Burja brije,
Led se dela,
Megla krije
Vso zemljo.
Krokar vpije
Na smereki,
Da brez hrane
Je hudó.

Striček pelje
Na saneh se,
Mrzle mane
Si roke.
Konjič dirja
Po gazici,
Sneg kadi se
Čez polje.

Deca v vasi
Si nagaja,
V kepe tlači
Mehki sneg.
A po klancu
Gor drčijo
Sanke s stricem
V strmi breg.

Mokriški.

V zimskih dihih.

Ej, vi slavci, lahko vaše
Pesmi se sladko glasijo,
Saj vam južna vigred toplo
Diha v toplo melodijo.

Ali tu na snežnih prsih
Mrzle zime, v bolih tihih —
Kak naj pel bi pesme jasne
V dneh brez solnca, v vednih vzdihih.

Ah ta burja, mrzla burja,
Tuli kot volkovi gladni! —
Kdaj se vrneš, kdaj se vrneš
V dežel, mili dih pomladni . . .

Sobjeslav.

Bolna Mirka.

Bolna Mirka mladoletna
Zre v brezčutni zimski dan,
Pa naslanja vroče čelo
V trepečočo mrzlo dlan.

In solzica drobna kane
Iz nedolžnih ji oči:
Bridko je umreti v zimi
Sredi mladih cvetnih dni . . .

„Spet zavel bo vesne mile
Vseoživljajoči dih,
K meni pa bo prišel majnik
Vasovat v grobiček tih“ . . .

Sobjeslav.

Koristna zabava.

(VI. Akustika.)

Morebiti si bodo Vrtčevi čitatelji mislili, da jim hoče urednik malce ponagajati, ko jim v sredi zime pred oči stavi mikavno zabavo iz spomladi in poletja. A le počakajte, da se dogovorimo.

Nadaljujoč „koristne zabave“ lanskega letnika smo se odločili letos priobčevati poizkuse iz „akustike“. Ako še ne veste vsi, kaj pomeni ta beseda, vam bodi povedano, da nauk o tem, kako nastajajo glasovi in se raznovrstno pojavljajo, se imenuje akustika. Seveda se bomo morali tudi tukaj omejevati le na take poizkuse, ki jih lahko sami doma proizvajamo.

Prav zato sem tudi pričel s takim poizkusom, ki vam je v domači godbi najbolj znan. In da boste lažje čakali one vesele dobe, ko si boste mogli na prostem iz muževnega vrbovja napravljati razna godala, vam hočem že zdaj pokazati, kako se more ta umetnost tudi po zimi nadomestiti. Ker zdaj ni mogoče mužiti vrbovih cevi, si naredi iz bezgove mladike primerno cev ali pa si jo izvrtaj in priredi iz navadnega lesa.

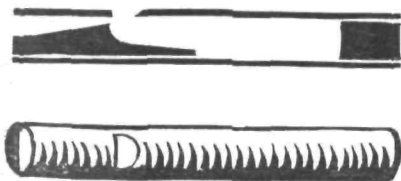
Iz take cevi se da narediti piščalka na dvojen način. Najprej si oglejmo, kako se naredi piščalka na navadni preprostejši način, drugega pa odložim na prihodnjic. V oddalji

kakih par centimetrov naredi ob strani cevi majhno luknjo, kakor vidiš na sliki (štev. 2). Potlej pa naredi iz lesa zamašek, ki sega prav do luknje, le na spodnji strani sme imeti tanek podaljšek: na zgornji strani ga nekoliko obreži, drugod pa mora vsestransko zapirati

cev, kakor ti kaže slika (štev. 1). Na drugem koncu zamaši piščal; poje pa tudi odmašena, ako je dobro narejena. Čim daljša je piščalka, tem nižji je njen glas. Torej je mogoče narediti več piščalk, ki pojo v lepem soglasju.

Štev. 1.

Štev. 2.

Kako pa more ta preprosta stvarca tako krepko in lepo peti? Upam, da ti je že znano iz fizike, kako sploh nastaja glas po hitrem tresenju raznih reči, ki tvori zvočne valove v zraku. Toraj ti lahko na kratko pojasnim. Ako potegneš z mokrim prstom po šipi, zaškriplje pod njim; tudi steklena cev ali paličica se začne glasiti, ako jo drgneš z moko cunjo. Tu nastane podolžno valovanje. Tudi zrak v piščalki je kakor neka zračna paličica,

ki se da spraviti v podolžno tresenje. Ako piháš v piščalko, gre vpihani zgoščeni zrak skoz ozko luknjo na prosto; ob tem pa krepko podrgne in pritisne na zračni stebriček v piščalki, da se začne podolgoma tresti in po akustičnih zakonih — piskati.

Preizkušnje iz raznih predmetov.¹⁾

1. Iz verouka: Kaj pride po večnem življenju?

(Rešitev in imena rešilcev v prih. štev.)

¹⁾ Pod tem naslovom pride letos v vsaki številki eno (šaljivo) vprašanje. Kdor izmed naših naročnikov dovoljno odgovori vseh 12 vprašanj, bo dobil v nagrado slovenski izvod „Filoteje sv. Frančiška“. Ako je pa naročena šola in reši nalogo več učencev, lahko po vadnji med seboj enemu določijo obljubljeno nagrado.

Spominčice.

I.

Prosta volja, mili dar nebeški,
Diči angele in rod človeški;
Modre dviga gor v nebes višine,
Zlobne tira dol v pekla globine.

Tudi Vam je prosta še volitev —
Oj, junaška bodi odločitev:
Kvišku, vedno više z vsem naporom
Za Marijo, rajskočistim Vzorom!
Internus.

Listnica uredništva.

A. F. Grigorjev: Pomladi. — Ivo Č.: Smo priredili. Tudi pravljice pridejo polagoma na vrsto. Prosimo potrpljenja. — Slavomir: Navdušenje hvalimo, pesmi pa manj. Mokriški: Večinoma so padle skozi rešeto. Le par se jih je rešilo. — Sokolov: „V zibki sreče“ ni našla sreče. Javoran: Ni, ni! — Turinov: Istotako. Pa brez vendar niso. — Silvester K.: Še nismo dočela prebrali, pa mislimo, da bo. Malo oklestiti bo treba. — Vaščan: Snov že prevečkrat obdelana. — Miklavžev: Tendenca hvalevredna, a črtice v tej obliki niso za mladino. S strahovi je križ. Dasi dokazujete in kažete, bodo otroci vendar po prečitanju bolj oplašeni kot prepričani. Škoda za nekatere živahne prirodne opise. Kaj družega? —

Vabilo na naročbo.

Cena „Vrtcu“ in „Angelčku“ je skupno 5 K 20 h. »Angelček« se oddaja tudi posebej in stane na leto 1 K 20 h. (Na deset izvodov pod skupnim zavitkom se daje eden po vrhu.) — Naročnina in vsi spisi, namenjeni »Vrtcu« in »Angelčku«, naj se pošiljajo, kakor doslej, z naslovom: **Anton Kržič, c. kr. profesor v Ljubljani, ali pa Uredništvo „Vrtcevo“** (Sv. Petra cesta štev. 78). V Ljubljani se lahko naroča tudi v „**Katoliški Bukvarni**“.

Priporočamo v nakup tudi poprejšnje letnike. Pri gospej **Tomšičevi** (Sv. Petra cesta št. 6.) se dobivajo še letniki 1889—1893, vezani po 2 K 60 h; ako se jih pa kupi več skupno, se jim cena še zniža. — Pri **uredništvu** pa se dobiva: 1. „**Vrtec**“ letnik 1895—1903, vezan po 3 K; letnik 1904 po 3 K 40 h in 1905 po 4 K. — 2. „**Angelček**“ I.—XI tečaj vezan po 80 h, XII. in XIII. pa po 1 K. Ako kdo kupi več izvodov hkrati, se cena še primerno zniža; kdor kupi vseh **enajst** »Vrtcev« in **trinajst** »Angelčkov«, jih dobi vezane za 34 K. — 3. „**Mladinski glasi**“, uglasbil **P. Angelik Hribar** (ponatis iz »Angelčka«) I. zvezek (s slikami) dvoglasno po 24 h, II. čveteroglasno po 40 h. — 4. „**Nedolžnim srcem**“, pesmi s slikami (ponatis iz »Vrtca« in »Angelčka« po 1 K 20 h kart. in 1 K 45 h lično v platnu). — 5. „**Iz raznih stanov**“, speval **Taras Vaziljev**. Z dodatkom »Urban iz Ribnice«. (Ponatis iz Vrtca.) Cena 25 h.

Letna naročnina naj se blagovoli naprej plačevati in kmalu poravnati, kjer je še kaj zaostalega. V olajšavo pošiljatve smo pridejali »**položnice**«.

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsacega meseca in stoji s prilogo vred za vse leto 5 K 20 h, za pol leta 2 K 60 h — Uredništvo in upravnništvo sv. Petra cesta št. 78, v Ljubljani.